
РОЗДІЛ V. ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.1.69>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Гаврилюк Ю.М.,

*аспірантка кафедри соціального права**Львівського національного університету**імені Івана Франка*

ORCID: 0000-0003-0748-9585

e-mail: yuliya.havrylyuk@lnu.edu.ua

Гаврилюк Ю.М. Міжнародні стандарти надання соціальних послуг.

У статті надано характеристику міжнародних стандартів соціальних послуг як складової соціального захисту особи. Зроблено висновок, що формування системи стандартів соціальних послуг як об'єктів правового визначення в рамках міжнародних/європейських актів є вагомою передумовою побудови ефективних юридичних механізмів реалізації права отримувачів таких послуг. Відзначено, що гармонізація національного законодавства зі світовими та європейськими нормами сприяє інтеграції України у відповідний правовий простір. Наголошено, що забезпечення особи/сім'ї соціальними послугами є складовою їх гідного рівня життя. Акцентовано, що соціальні стандарти стосуються активних політик щодо особи (сприяння зайнятості, незалежності, самостійності тощо), а також побудови системи соціальних послуг (інституційної спроможності, залучення різних секторів, взаємодії держави та громадянського суспільства). Підкреслено, що використання кращих світових практик та міжнародних соціальних стандартів сприятимуть підвищенню соціальних гарантій для вразливих категорій. Відзначено, що міжнародними актами визначено широкую рамку стандартизованих світовим співтовариством зобов'язань щодо надання соціальних послуг таким чином, щоб кожна держава змогла їх виконати відповідно до власних фінансових ресурсів та інфраструктурних можливостей. Визнано пріоритетом спрямування діяльності всіх соціальних служб на забезпечення максимально можливого рівня самостійності особи, сприяння розвитку та здатності застосовувати власні здібності й потенціал. Доведено, що стандартами скоординовано розбудову системи соціальних послуг, щоб кожна особа/сім'я, незалежно від ступеню вразливості, була соціально інтегрованою у місцеву спільноту. Відзначено, що спеціальні вразливі групи потребують особливої уваги суспільства. Щодо таких осіб міжнародні акти деталізують механізми й обсяг зобов'язань держави. Акцентовано на необхідності координованої взаємодії різних рівнів органів державної та місцевої влади, громадянського суспільства. Встановлено, що міжнародні стандарти надання соціальних послуг пов'язують із актами ООН, МОП, Ради Європи, Європейського Союзу, які за умови ратифікації покладають на державу зобов'язання із виконання вимог чи визначають бажаний зміст та обсяг прав отримувачів соціальних послуг. Проаналізовано деякі із міжнародних документів, які містять стандарти соціальних послуг.

Ключові слова: соціальний захист, законодавство, гідний рівень життя, соціальні стандарти, права отримувача соціальних послуг, вразливі категорії осіб/сімей, органи місцевого самоврядування, громадянське суспільство, зобов'язання держави.

Havryliuk Y.M. International standards for the provision of social services.

The article provides a description of international standards for social services as a component of individuals' social protection. It was concluded that the formation of a system of social service standards as objects of legal definition within the framework of international/European acts is an important prerequisite for the development of effective legal mechanisms for the implementation of the rights of recipients of such services. It was noted that harmonization of national legislation with international and European standards contributes to Ukraine's integration into the relevant legal space. It was emphasized that providing individuals/families with social services is an integral part of ensuring their decent standard of living. It was stressed that social standards relate to active policies concerning

individuals (promoting employment, independence, self-reliance, etc.), as well as the development of a social services system (institutional capacity, involvement of various sectors, interaction between the state and civil society). It was emphasized that the use of best international practices and international social standards will contribute to improving social guarantees for vulnerable groups. It was noted that international acts define a broad framework of obligations standardized by the global community regarding the provision of social services in such a way that each state can fulfill them in accordance with its own financial resources and infrastructure capabilities. It has been recognized as a priority to focus the activities of all social services on ensuring the highest possible level of independence for individuals, promoting development and the ability to apply one's own abilities and potential. It has been proven that standards coordinate the development of the social services system so that every person/family, regardless of their degree of vulnerability, is socially integrated into the local community. It was noted that vulnerable groups require special attention from society. International acts detail the mechanisms and scope of state obligations with regard to such persons. Emphasis was placed on the need for coordinated interaction between different levels of state and local authorities and civil society. It has been established that international standards for the provision of social services are linked to acts of the UN, ILO, Council of Europe, and European Union, which, upon ratification, impose obligations on the state to comply with requirements or determine the desired content and scope of the rights of social service recipients. Some of the international documents containing social service standards have been analyzed.

Key words: social protection, legislation, decent standard of living, social standards, rights of social service recipients, vulnerable categories of persons/families, local self-government bodies, civil society, state obligations.

Постановка проблеми. Повноцінне соціальне співжиття та всебічна згуртованість осіб на рівні держави, регіонів та територіальних громад, які ґрунтуються на інтегрованих у національну правову систему універсальних положеннях міжнародного та європейського права, є запорукою формування соціальної безпеки та створення сталого соціального середовища. Побудова такого суспільного простору в Україні неможлива без забезпечення ефективного юридичного механізму реалізації права особи/сім'ї на соціальні послуги як складової національної системи соціального захисту та компоненту, без якого така система не набуває ознак цілісності. Соціальні послуги мають власне, відмінне від інших видів соціального захисту цільове призначення, а тому потребують визначення соціальних стандартів їх надання. Міжнародні стандарти у цьому процесі є вагомим індикатором, тим паче, що світове співтовариство постійно вдосконалює соціальну модель з огляду на нові виклики, а також здійснює моніторинг додержання державами вже чинного їх рівня. Тому аналіз та адаптація таких стандартів в юридичному механізмі реалізації права отримувача соціальних послуг є своєчасним завданням під час реформування законодавства у цій сфері в Україні.

Стан опрацювання проблематики. До тематики міжнародних/європейських ціннісних орієнтирів як взірців реалізації права особи/сім'ї на соціальний захист науковці-правники звертаються доволі активно, досліджуючи різні аспекти значення універсальних стандартів для української правотворчої та правозастосовної діяльності. Актуальність зумовлена й заявленим євроінтеграційним курсом України, що в сучасних умовах передбачає проведення реформ соціального законодавства під кутом зору якісної імплементації у національну правову систему положень міжнародних/європейських актів. Водночас відзначимо, що стандарти надання соціальних послуг нечасто є предметом теоретичного та прикладного аналізу у наукових розвідках. Деякі аспекти заявленої проблематики висвітлені у працях Н.Б. Болотіної [1, с. 254–358], К.В. Бориченко [2, 3], Н.М. Грень [4], Н. Заболотної [5], І.Б. Іванишин [6], А.Л. Клименко [7], Л. Лаврисена [8], Л.Ю. Малюги [9, с. 90–114; 10], В.В. Жернакова, А.М. Юшко [11], І.Г. Орловської [12], О.В. Тищенко [13], А.Л. Федорової [14, 15] та інших вчених.

Метою дослідження є з'ясувати міжнародні/європейські стандарти, які визначають загально-визнаний рівень реалізації права отримувача соціальної послуги та повинні бути основою відповідних реформ в Україні.

Виклад основного матеріалу. Встановлення міжнародних стандартів надання соціальних послуг пов'язують із актами Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), Міжнародної організації праці (далі – МОП), Ради Європи (далі – РЕ), Європейського Союзу (далі – ЕС), а також іншими, які за умови належної ратифікації покладають на державу зобов'язання щодо виконання відповідних вимог чи визначають бажаний зміст та обсяг прав отримувачів соціальних послуг.

Узагальненими за результатами аналізу твердженнями щодо змісту норм як міжнародних стандартів у сфері реалізації права особи /сім'ї на соціальні послуги можна виділити декілька. Передусім, ними визначено широку рамку стандартизованих світовим співтовариством зобов'язань

щодо надання соціальних послуг таким чином, щоб кожна держава - учасник міжнародних документів, змогла їх виконати відповідно до власних фінансових ресурсів та інфраструктурних можливостей. По-друге, акцентовано на необхідності координованої взаємодії різних рівнів органів державної та місцевої влади, громадянського суспільства, яка базуватиметься на взаємному доповненні та підсиленні у запровадженні соціальних програм та безпосередньому наданні соціальних послуг, а також залученні суб'єктів недержавного сектора до виконання соціальної функції держави. По-третє, наголошено, що фундаментом функціонування системи надання соціальних послуг як складової державних соціальних політик є повага до гідності особи/сім'ї, запобігання насильству щодо них та одночасно попередження зловживання правами чи повноваженнями обох сторін. Вужчим аспектом у цій характеристиці є взаємозв'язок права на соціальний захист та соціальні послуги (як його складову) і права на гідний рівень життя особи/сім'ї. По-четверте, визнано пріоритетом спрямування діяльності всіх служб із надання соціальних послуг на забезпечення максимально можливого рівня самостійності особи, сприяння розвитку та здатності застосовувати власні здібності й потенціал. По-п'яте, скоординовано розбудову системи таким чином, щоб кожна особа/сім'я, не залежно від ступеню вразливості та рівня складності життєвих обставин, була соціально інтегрованою у місцеву спільноту, а також кожна територіальна громада відповідально ставилася до такої інтеграції через муніципальні уповноважені органи та організації громадянського суспільства. По-шосте, визнано спеціальні вразливі соціальні групи, які потребують особливої уваги суспільства, та щодо яких міжнародні акти деталізують механізми й обсяг зобов'язань держави, які повинні бути дотримані для забезпечення гідного рівня життя таких осіб/сімей.

Система міжнародних стандартів із нормами-взірцями реалізації права на соціальні послуги формується з різних актів. Вони є неоднаковими за управним суб'єктом, змістом та обсягом його прав, суб'єктами творення норм, чинністю за територією, юридичним зобов'язуванням тощо. Тому, їх розрізняють та класифікують за відповідними критеріями. Так К.В. Бориченко, за сферою поширення визначає універсальні, регіональні та партикулярні стандарти, за юридичною силою – обов'язкові без ратифікації, обов'язкові за умови та в межах ратифікації, бажані для застосування, за змістом – стандарти соціального захисту загалом чи окремого його виду, а за суб'єктом права – загальні та спеціальні [3, с. 18].

Вважаємо, що всі класифікації є важливими. Водночас сфера соціального захисту об'єднується та структурується навколо отримувача її благ. Тому цей критерій є визначальним, а всі інші його доповнюють та деталізують. Загалом під кутом зору отримувача соціальних послуг всі міжнародні стандарти розподілимо на:

1) базові (загальні) – стосуються всіх осіб/сімей, незалежно від приналежності до конкретної соціальної групи. Здебільшого загальні норми визначають засади права на соціальне забезпечення (соціальний захист) або передбачають специфіку соціальних послуг через правовий механізм реалізації права на їх отримання;

2) спеціальні – окреслюють додаткові гарантії надання послуг соціального забезпечення визначеній у назві документа соціальній групі.

Загальна декларація прав людини ООН (ст. 25) окреслює статус соціальних послуг на рівні складової життєвого рівня особи, який є необхідним для її здоров'я та добробуту [16].

Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав (далі – Комітет) опублікував декілька Загальних коментарів, в яких визначено змістовні складові стандарту забезпечення гідного рівня життя особи, де соціальним послугам відведено також місце. Водночас зазначимо відсутність окремого коментаря Комітету, який стосувався б винятково соціальних послуг. Деякі норми містяться у Загальному коментарі 19¹ про право на соціальне забезпечення [17]. Важливим стандартом в контексті реалізації права на соціальні послуги є покликання № 17, де визначено, що розміщення особи в інтернаті (інституції) не є рівноцінною реалізацією права на соціальні виплати чи працевлаштування.

Стандарти ООН наповнюються додатковим змістом, коли йдеться про спеціального суб'єкта. Прикладом є Конвенція ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» [18]. Зокрема, ст. 11 закріплює соціальні послуги як гарантію недискримінації та можливості реалізації права жінок після одруження чи народження дитини на працю, а також їх участь у громадському житті через створення і розширення мережі закладів для догляду за дітьми.

Конвенції ООН «Про права дитини» [19, 20] передбачає обов'язок держави забезпечити захист дитини, убезпечення її від насильства, образ чи зловживань щодо неї, відсутності піклування, уберегти від недбалого поводження чи експлуатації. Рівень життя кожної дитини повинен бути гарантованим та базуватися на стандарті «найкращі інтереси дитини» (ст. 3), забезпечувати фізичний, розумовий, духовний, моральний і соціальний розвиток дитини [21, с. 59].

Конвенція ООН «Про права осіб з інвалідністю» [22] акцентує увагу на гарантуванні права на самостійний спосіб життя та індивідуальну мобільність таких людей зокрема за допомогою соціальних послуг. Тому передбачає право осіб з інвалідністю на доступ до різних послуг, що надаються вдома (за місцем проживання), та інших допоміжних послуг на базі місцевої спільноти, зокрема послуги персонального асистента (допомоги) та супроводу, необхідного для повноцінного включення в життя місцевої спільноти. Тут також визначено обов'язок держави забезпечити рівний доступ усіх до належних і недорогих послуг чи пристроїв для задоволення потреб, зумовлених інвалідністю, а також доступ до необхідного навчання, консультування, тимчасового патронажного догляду.

Принципи ООН стосовно людей старшого віку [23] окреслюють стандарти ставлення до старших людей, закликаючи держави втілити їх у національному законодавстві та програмах. Відзначимо, що принципи сформульовані як п'ять сфер життя людини: незалежність (можливість якомога довше перебувати вдома, а не в інституції), участь (інтеграція літніх людей у суспільство), догляд (можливість користуватися сімейним і громадським піклуванням та захистом, а також належним рівнем інституційного догляду, що забезпечує захист, реабілітацію, соціальну та психологічну адаптацію в гуманному та безпечному середовищі для людини тощо), гідність та самореалізація (можливість жити в гідних та безпечних умовах, а також бути вільними від експлуатації, фізичного та будь-якого іншого насильства).

Мадридський міжнародний план дій щодо старіння зосереджений на трьох пріоритетних сферах життєдіяльності: сила та розвиток; просування здоров'я і добробуту до старості; забезпечення сприятливого і підтримувального середовища [24].

Україна взяла на себе низку міжнародних зобов'язань, зокрема в межах стандарту та щодо імплементації 17 Цілей сталого розвитку на період до 2030 року [25], прийнятих на Саміті ООН у вересні 2015 р., виконання Мадридського міжнародного плану дій з питань старіння населення та Регіональної стратегії його здійснення, зокрема щодо: повної інтеграції та участі літніх людей у житті суспільства, безперервного навчання та пристосування систем освіти до мінливих економічних та соціальних та демографічних умов, забезпечення якості життя в будь-якому віці та збереження самостійності, включаючи здоров'я та добробут тощо [26]. У цьому контексті сьогодні розвиваються соціальні послуги активного довголіття.

Європейська соціальна хартія (переглянута) (далі – Хартія) є міжнародним документом РЄ, який акцентує на потребі захисту вразливих/потенційно вразливих соціальних груп та закріплює права на: соціальне забезпечення всіх працівників та осіб, які знаходяться на їхньому утриманні; соціальну та медичну допомогу кожній малозабезпеченій людині; користування послугами соціальних служб, захист від бідності та соціального відчуження кожної людини; самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства осіб з інвалідністю; належний соціальний, правовий та економічний захист сім'ї, дітей та підлітків; соціальний захист кожної особи старшого віку [27].

Наповнення змісту базового стандарту соціальних прав РЄ конкретними зобов'язаннями відбувається через висновки Європейського комітету з соціальних прав. Стаття 13 §3 Хартії передбачає право отримувача на консультування та персонального асистента як соціальні послуги, рівну можливість залучення надавачів державного та недержавного сектору, а також визначає мету надання соціальних послуг – запобігання виникненню, усуненню або полегшенню особистих або сімейних потреб [28, с. 135]. Тут закріплено безоплатність надання соціальних послуг особам, які не мають належних ресурсів або осіб, що ризикують стати такими, а також інформування отримувачів про соціальні послуги та процедури їх отримання.

Питання надання соціальних послуг догляду за дітьми, захисту від домашнього насильства, сімейної медіації, виховання дітей в умовах, наближених сімейних, зумовлені жорстоким поведінням із дітьми та послуг для людей літнього віку охоплюються змістом статей 7 §10, 16, 17, 23, 27. Стаття 14 Хартії передбачає право кожної особи (як індивідуальне право), яка має ознаки вразливості або стикнулася з соціальними проблемами, користуватися послугами соціальних служб. Хартія гарантує доступність соціальних послуг, особисту участь отримувача у формуванні програми надання соціальних послуг для нього, а також безбар'єрну цифрову забезпеченість процедур [27].

Норми Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [29] здебільшого розглядаються як соціальні стандарти права на життя й заборону нелюдського та такого, що принижує гідність поводження із використанням ст.ст. 2 та 3 [30, с. 84], а також гарантування безпечного середовища для проживання. У літературі наголошується з покликанням на рішення Європейського суду з прав людини, що не можна заперечувати відповідальності держави за добробут особи, яка об'єктивно та повністю залежить від державної підтримки з огляду на важке становище, несумісне людській гідності [15, с. 31–32; 8, с. 300].

Ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [29] накладає на держави обов'язок здійснення ефективних заходів, спрямованих на захист вразливих категорій населення

від небезпечного поводження з ними, зокрема від насильства. В сучасних реаліях важливе застосування стандартів Конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами [31], спрямованої на запобігання домашньому та гендерно-зумовленому насильству, захист прав постраждалих та притягнення кривдників до відповідальності [32].

Загальні принципи політики соціального захисту та її зайнятості, які є пріоритетними для ЄС та набувають форм стандартів, закріплені у ст. 3 Договору про ЄС [33], а також у статтях та відповідних розділах Договору про функціонування ЄС, а саме: статтях 9, 10, 19, 45–48, а також 145–150 (Р. IX), 151–161 (Р. X), 162–164 (Р. XI) [34]. Вони сфокусовані на сприянні зайнятості населення, поліпшенні умов життя та праці кожної людини, гарантуванні соціального захисту, запобігання соціальній ексклюзії, розвиток людських ресурсів.

Соціальні послуги як загальний інтерес в рамках стандартів ЄС відповідають таким правовим характеристикам [35]: 1) надаються на основі принципу солідарності; 2) є комплексними та персоналізованими, інтегруючи реагування системи на різні соціальні потреби задля гарантування основних прав людини та захисту найбільш вразливих верств населення; 3) є некомерційними та часто передбачають залучення волонтерів; 4) сприяють формуванню взаємовідносин між надавачем та отримувачем на умовах асиметричності, оскільки їх не можна ототожнювати з класичними правовими зв'язками між постачальником та споживачем послуг у цивільно-правовому вимірі. Окремо можна виділити стандарти сучасної модернізації системи соціальних послуг, як-то: 1) впровадження методів кращих світових практик, пошук найкращих пропозицій (бенчмаркінг), забезпечення якості та залучення користувачів до управління; 2) активна децентралізація організації надання соціальних послуг на місцевий або регіональний рівень; 3) залучення надавачів недержавного сектору до надання соціальних послуг та гарантування рівної конкуренції у конкурсних відборах та контрахуванні надавачів; 4) розвиток різних організаційно-правових форм співпраці держави та інших суб'єктів, запровадження державно-приватного партнерства та використання інших форм фінансування додатково до державного; 5) надання державної фінансової компенсації залученим суб'єктам, які виконують соціальне завдання загальнодержавного та загальносуспільного інтересу.

Європейська опора соціальних прав визначає стандарт соціальних послуг через право особи на: допомогу від бездомності, догляд, зокрема й довготривалий, соціальну інтеграцію осіб з обмеженими можливостями, доступність, охорону здоров'я [36].

Часто у міжнародних документах соціальні послуги трактуються через право на догляд, в тому числі догляд дітей у дошкільних установах. Стандарти послуги догляду визначає Європейська стратегія з догляду [37, зокрема акцент на забезпеченні якісних та доступних соціальних послуг.

Висновки. Узагальнюючи, робимо висновок, що формування системи стандартів соціальних послуг як об'єктів правового визначення в рамках міжнародних та європейських актів є вагомим передумовою побудови ефективних юридичних механізмів реалізації права отримувачів таких послуг на рівнозначних засадах. Гармонізація національного законодавства з світовими та європейськими нормами сприяє інтеграції України у відповідний правовий простір. Як свідчить аналіз змісту міжнародних актів, забезпечення особи чи сім'ї соціальними послугами є складовою їх гідного рівня життя. Соціальні стандарти стосуються активних політик щодо особи – сприяння її зайнятості, незалежності, самостійності тощо, а також побудови системи соціальних послуг – інституційну спроможність, залучення різних секторів, взаємодія держави та громадянського суспільства. Використання кращих світових практик та використання міжнародних соціальних стандартів в основі формування нових політик нашої держави у сфері надання соціальних послуг сприятимуть підвищенню соціальних гарантій для вразливих категорій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні. К.: Знання, 2005. 381 с.
2. Бориченко К.В. Міжнародні соціальні стандарти гідного життєвого рівня. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 143–149. URL: <https://doi.org/10/32842/2078-3736/2023/6/21>.
3. Бориченко К.В. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. *European Political and Law Discourse*. 2019. Volume 6. Issue 2. С. 13–19.
4. Грень Н.М. Міжнародні інституційні органи попередження та протидії дискримінації осіб літнього віку. *Право і суспільство*. 2020. № 6-2 частина 1. С. 16–19.
5. Заболотна Н.Я. Європейські міжнародні стандарти у сфері соціального захисту та соціального забезпечення населення як орієнтир для розбудови української соціальної системи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 252–255.

6. Іванишин І.Б. Правове регулювання надання соціальних послуг у Європейському Союзі. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2024. Том 13. С. 51–57. DOI: 10.18523/2617-2607.2024.13.51-57.
7. Клименко А.Л. Стандарти і гарантії соціального забезпечення: міжнародно-правовий і вітчизняний контекст : монографія. Харків : Юрайт, 2019. 176 с.
8. Lavrysen L. Strengthening the Protection of Human Rights of Persons Living in Poverty under the ECHR, V. 33 Issue 3, *Netherlands Quarterly of Human Rights* (2016), pp. 293–325.
9. Малюга Л.Ю. Міжнародно-правовий соціальний захист: підручник. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 242 с.
10. Малюга Л.Ю. Європейські соціальні стандарти у контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. 2019. № 22. С. 15–25
11. Міжнародні соціальні стандарти: навч. посіб. / авт.: А.М. Юшко, Н.М. Швець; за заг. ред. В.В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 121 с.
12. Орловська І.Г. Європейський стовп соціальних прав як орієнтир соціальної політики України в умовах європейського вектора розвитку. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 2 С. 40–46.
13. Тищенко О.В. Соціальні стандарти в Україні: проблеми євроінтеграції. *Соціальне право*. 2017. № 1. С. 172–182.
14. Федорова А.Л. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права як складова універсальної системи захисту прав людини. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 96 (Частина I), 2011. С. 104–109.
15. Федорова А.Л. Захист соціальних прав в рамках Європейської Конвенції з прав людини: наукова доповідь. Київ. 2013. 43 с.
16. Загальна декларація прав людини: міжнародний документ Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. / База «Законодавство України». URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
17. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. General Comment № 19¹. The right to social security (art. 9). / *United Nations*. URL: <https://www.refworld.org/legal/general/cescr/2008/en/41968>.
18. Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : Конвенція Організація Об'єднаних Націй від 18 грудня 1979 р. / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.
19. Про права дитини : Конвенція Організація Об'єднаних Націй від 20 листопада 1989 р. / База «Законодавство України». URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/convention-on-the-rights-of-the-child>.
20. Україна відзначає 30-річчя введення в дію Конвенції ООН про права дитини. URL: <https://surl.it/eurvqj>.
21. Галушко О.І. Гарантування гідного рівня життя особи як принцип права соціального забезпечення: дисерт. докт. філос.: 081. Право. Львів. 2025 р. 210 с.
22. Про права осіб з інвалідністю : Конвенція Організація Об'єднаних Націй від 13 грудня 2006 р. / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.
23. United Nations Principles for Older Persons: Resolution General Assembly. 1991. 16 December. / *United Nations* . URL: <https://surl.li/auhoye>.
24. Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing: Second World Assembly on Ageing, United Nations, Madrid, Spain 8-12 April 2002. URL: <https://surl.li/unuime>.
25. 17 Цілей сталого розвитку : Глобальний договір ООН в Україні. 2015. Вересень. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku>.
26. Політика щодо літніх людей. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/polityka-shchodo-litnikh-lyudey>.
27. Європейська соціальна хартія (переглянута). Рада Європи 3 травня 1996 р. / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.
28. Дайджест практики Європейського комітету з соціальних прав. Рада Європи. 2022 р. червень. 224 с. URL: <https://rm.coe.int/ecsr-digest-re-social-rights-2023/1680ac7ba0>.
29. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Рада Європи. 04 листопада 1950. / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
30. Галушко О.І. Право людини на гідне життя як складова права людини на життя в контексті судової практики. *Актуальні проблеми соціального права*. Випуск 8. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми реалізації і захисту прав людини в світі

Загальної декларації прав людини» (до 70-річчя з дня ухвалення) 14 грудня 2018 року. Львів, «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2019. С. 81–85.

31. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами: Конвенція Ради Європи (Стамбульська конвенція). 2011. 11 травня. / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text.
32. Сьогодні Стамбульська конвенція набуває чинності для України: *Омбудсман України*. 2022. 01 листопада. URL: <https://surli.cc/wrwxkg>.
33. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. 1958.01.01. / *An official website of the European Union*. URL: <https://surli.li/ufsivu>.
34. Consolidated version of the Treaty of European Union. 1992.02.07. / *An official website of the European Union*. / *An official website of the European Union*. URL: <https://surli.li/vhdgis>.
35. Social services of general interest/ Communication from the Commission of 26 April 2006, Implementing the Community Lisbon programme: *Social services of general interest in the European Union*. URL: <https://surli.li/hfkgzg>.
36. The European Pillar of Social Rights Action Plan. *European Commission*. URL: <https://surli.li/lrszfx>.
37. A European Care Strategy for caregivers and care receivers: *European Commission*. 2022. 7 September. URL: <https://surli.lu/qlwsys>.